

Miten hyödynnämme hyvinvointijohtamisen työkaluja oikeita ratkaisuja etsittäessä?

Päätösten vaikutusten ennakoarvioinnin työväline (EVA) ja Sähköinen hyvinvointikertomus tehokäyttöön

Tässä alaseminaarissa esillä on

Päätösten vaikutusten ennakoarviointi EVA

- Miksi EVAta
- Sähköinen EVA –työkalu

Hyvinvointikertomukset

- Uusi gradu, Silja Poikonen, Terveysten edistäminen ja hyvinvointijohtaminen kunnissa (hyvinvointikertomusten analysointi)
- Strategian, talouden suunnittelun ja hyvinvointikertomuksen yhteys
- Lopuksi jakaannutaan kahteen ryhmään: sähköinen työkalu / hyvinvointikertomustyön parhaimmat tavat

Päätösten vaikutusten ennakoarviointi EVA

Elävää elämää kunnissa..

- Kouluverkkoa uusittava...
- Rakennetaanko uusi kunnan oma päiväkotikoti vai onko muita vaihtoehtoja...
- Missä hyvinvointipiste jatkossa sijaitsisi...

→ Päätösten vaikutusten ennakoarviointi (EVA) tukee kuntien viranhaltijoita ja luottamushenkilöitä päätösesitysten ennakkovalmistelussa.

**Mitä
ennakkoarviointi
on?**

***Moninäkökulmaista
tarkastelua siitä,
mitä nopeita tai
pitkän aikavälin
vaikutuksia
päättöksellä ja sen
mahdollisilla
vaihtoehtoilla on.***

Tyytyväinen EVAaja, joka valmisti päätöstä uuden liikuntahallin tarpeesta ja paikasta

*"Vaikutusten ennakoarvioinnilla saimme kunnassamme esille tulevan tärkeän päätösesityksen vaikutukset **kuntalaisten elämään, henkilöstöömme ja organisaatioomme, ympäristöön ja talouteen.***

Käsittelimme ennakkoon eri päätösesitysvaihtoehtoja ja vertailimme niitä."

Muita usein valittavia näkökulmia

Strategia

Miten päätös on linjassa strategian kanssa?

Miten toteuttaa strategiaa tai ohjelmia?

Yritysvaikutukset

Mitä vaikutuksia markkinoille?

Miten vaikuttaa paikallisten yritysten talouteen tai mahdollisuuksiin?

Lapsivaikutukset

Mitä vaikutuksia erityisesti lapsiin?

EVA

Yksittäisiä vaikutustyyppejä

- Ihmisiin kohdistuvien vaikutusten arviointi (IVA)
- Lapsivaikutusten arviointi (LAVA)
- Ympäristövaikutusten arviointi (YVA)
- Terveysvaikutusten arviointi (TVA)
- Mielenterveysvaikutusten arviointi (MIVA)
- Sosiaalisten vaikutusten arviointi (SVA)
- Sukupuolivaikutusten arviointi (SUVA)
- Maaseutuvaikutusten arviointi
- Yritysvaikutusten arviointi (YRVA) ym.

Erilaisia vaikutuksia arvioidaan samanaikaisesti:

- 1) kuntalais-
- 2) ympäristö-
- 3) organisaatio- ja henkilöstö- sekä
- 4) taloudelliset vaikutukset

EVAn hyödyt

VALMISTELIJAT:

- Valmistelu on avoimempaa ja järjestelmällisempää
- Yhteistyö vahvistuu ja vastuu jakaantuu
- Toimialojen välinen dialogi kehittyy
- Yhteys kuntastrategiaan terästyy

PÄÄTÖKSENTEKIJÄT:

- Eri päätösvaihtoehdot tuodaan avoimesti esiin
- Vaihtoehtoja on helpompi verrata
- Valmisteluyhteistyö ja osallisuus vahvistuvat
- Päätökset ovat vahvemmin punnittuja ja perusteltuja
- Vastuunjako selkeytyy
- Päätökset ovat kestävämpiä ja vaikuttavampia

KUNTALAISET:

- Päätösten vaikutukset kuntalaisiin ja heidän hyvinvointiinsa on pohdittu kokonaisvaltaisesti eri näkökulmista
- Päätösten vaikuttavuus lisääntyy
- Päätöksenteon avoimuus kasvaa
- Osallisuus vahvistuu luoden luottamusta

Käsikirjasta oppaaksi

**Kun EVAat, tiedät mihin suuntaan
päätökset kuntaa vievät
- suuntana haluttu tulevaisuus**

Sähköinen EVA-työkalu apuna

Jussi Kukkonen esittelee

TERVEYDEN EDISTÄMINEN JA HYVINVOINTIJOHTAMINEN KUNNISSA

Silja Poikonen

15.5.2019

Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset

- Tutkimuksen tarkoituksena on kuvata kuntien hyvinvointikertomuksiin kirjattuja terveyttä edistäviä tavoitteita, toimenpiteitä, resursseja ja mittareita. Suunnitelmia tarkastellaan turvallisuuden ja osallisuuden teemojen näkökulmasta. Tutkimuskysymykset ovat:
- Millaisia tavoitteita kunnat ovat asettaneet osallisuuden ja turvallisuuden edistämiseksi?
- Millaisia toimenpiteitä kunnat ovat suunnitelleet tekevänsä saavuttaakseen asettamansa tavoitteet?
- Millaisia resursseja tavoitteiden ja toimenpiteiden toteuttamiseksi on suunniteltu?
- Miten kunnat mittaavat ja arvioivat tavoitteiden ja toimenpiteiden toteutumista?

Tutkimusaineisto

- Tutkimusaineisto on saatu Kuntaliitolta ja FCG Konsultointi Oy:ltä. Aineisto on koottu Sähköinen hyvinvointikertomus –työvälineestä ja sitä on täydennetty kuntien verkkosivuilta löytyvillä julkisilla hyvinvointikertomuksilla. Mukaan otettiin uusimmat, vuosien 2017-2020 hyvinvointikertomuksia eri puolelta Suomea.
- Lopullinen aineisto koostuu 42 kunnasta, mikä on 13,5 % Suomen kunnista. Suomessa on 311 kuntaa vuonna 2019. Kunnista 107 on kaupunkeja ja 204 kuntaa (Kuntaliitto.fi 2019).
- Suurin osa kunnista on asukasluvultaan alle 5000 asukkaan kunta (n=19). Asukasluvultaan alle 10 000 asukkaan kunta oli viisi (n=5), alle 20 000 asukkaan kunta kahdeksan (n=8) sekä alle 50 000 asukkaan kunta viisi (n=5). Isompia kuntia, joissa asukkaita on 50 000-100 000 oli aineistossa kolme (n=3) ja yli sadantuhannen asukkaan kunta kaksi (n=2).

Tulokset

- Hyvinvointikertomuksista poimittiin yhteensä 174 turvallisuuteen ja 202 osallisuuteen liittyvää tavoitetta sekä tavoitteisiin kohdistetut toimenpiteet, resurssit ja mittarit. Suurimmalla osalla kunnista oli hyvinvointikertomuksessa vähintään yksi turvallisuuteen (n=33) ja osallisuuteen (n=35) liittyvä tavoite.
- Tulosten analysointi laadullisella sisällönanalyysillä.

Arjen turvallisuus

Asumisen tuki

Hyvinvointipalvelut kuntalaisten turvana

Turvallinen asuinympäristö

Kuntalaisten suojaaminen

Sosiaalinen turvallisuus

Turvallisuuden tunteen lisääminen

Turvallisuushyönteihin varautuminen

Onnettomuuksien vähentäminen

Henkisen ja fyysisen turvattomuuden ehkäisy

Kuntien turvallisuussuunnittelu

Arjen turvallisuus

- Asumisen tuki käsitti kotona asumisen ja kodin turvallisuuteen liittyviä tavoitteita. Kuntien tavoitteena oli erityisesti ikäihmisten turvallinen kotona asuminen. Tavoitteena oli esimerkiksi kotiin annettavien palveluiden ensisijaisuus sekä ikäihmisten toimintakyvyn tukeminen, jotta kotona asuminen on mahdollista.
- Toimenpiteissä iäkkäiden kotona asumisen ja toimintakyvyn tukeminen otettiin huomioon kokonaisvaltaisesti: kodin turvalliset olosuhteet, kotiin tuotavat palvelut, vapaa-ajan virkistystoiminnan järjestäminen kuljetuksineen. Myös omaishoitajien jaksaminen huomioitiin ja kunnat suunnittelivat uudenlaisia asumismahdollisuuksia ikääntyville, kuten perhehoito ja yhteisöasuminen.
- Kuntien tavoitteena oli tarjota asukkailleen hyvinvointipalvelut, jotka ovat kaikkien saatavilla. Tavoitteena oli myös tunnistaa riskiryhmät, jotka erityisesti tarvitsevat palveluita ja tukea. Tavoitteissa painottuivat lasten ja nuorten palvelut ja niiden kehittäminen. Palveluiden haluttiin olevan turvallisia ja laadukkaita.
- Lapsille, nuorille ja heidän perheille tarpeen mukainen varhainen tuki ja oikea-aikaiset matalan kynnyksen palvelut. Varhaiskasvatus perheiden arjen tukena. Kouluissa huolehditaan yksilöllisen oppilashuollon toteutumisesta ja varmistetaan palveluiden, kuten kuraattori- ja psykologipalveluiden saavutettavuus.

Arjen turvallisuus

- Turvallinen asuinympäristö oli alaluokista kaikista laajin. Kunnilla oli tavoitteita liittyen liikenneturvallisuuden parantamiseen, yleisten paikkojen turvallisuuden, viihtyvyyden ja esteettömyyden lisäämiseen sekä yleisten tilojen kunnossapitoon ja kunnostamiseen.
- Liikenneturvallisuuden osalta kunnat suunnittelivat mm. uusien kevyenliikenteen väylien rakentamista, teiden kunnossapidon ja turvallisuuden varmistaminen sekä liikennekasvatuksen ylläpitäminen.
- Kunnat halusivat pitää huolta ympäristöstään ja hoitaa sitä, jotta se pysyy turvallisena ja viihtyisänä. Toimenpiteinä oli valvonta, kunnossapito ja riittävät huoltotoimet. Myös ympäristön suojeluun liittyvät asiat osana kuntalaisten turvallisuutta oli huomioitu. Kiinteistöjen osalta toimenpiteinä oli tarvittavien peruskorjausten ja muiden huoltotöiden toteuttaminen, erityisesti sisäilmaongelmien ennaltaehkäisy.
- Esteettömyyttä oli tarkoitus parantaa mm. esteettömyyskartoitusten avulla. Ympäristöön kohdistuvaan ilkivaltaan haluttiin puuttua heti, turvattomille alueille turvallisuuskävelyiden järjestäminen.

Kuntalaisten suojaaminen

- Kuntalaisten suojaaminen pääluokka tarkoittaa tässä työssä kuntalaisten suojaamista sosiaaliselta turvattomuudelta ja turvattomuuden tunteelta.
- Sosiaalisen turvallisuuden alaluokkaan kuului tavoitteita, jotka liittyivät osallisuuteen, osallistumiseen ja vuorovaikutukseen. Kunnissa pyrittiin ehkäisemään yksinäisyyttä, edistämään kuntalaisten ja kylien aktivoitumista ja sitä kautta kuntalaisten hyvinvointia, jokaiselle lapselle haluttiin turvallinen aikuinen.
- Tarkoituksena oli kehittää lapsi- ja perhepalveluja, kehittää erilaisia hankkeita sekä vähentää yksinäisyyttä lisäämällä asukastoimintaa ja tarjoamalla turvallisia julkisia tiloja kaikkien käyttöön.
- Turvallisuuden tunteen lisäämisen tavoitteissa korostui lapset ja nuoret sekä ikääntyneet, alaluokkaan kuului myös ennaltaehkäisevä päihdetyö.
- Tavoitteisiin pyrittiin tunnistamalla päihteidenkäyttö ja sen puheeksi ottaminen sekä uusien toimintamallien käyttöönotto.

Turvallisuushkiin varautuminen

- Turvallisuushkiin varautuminen voi tarkoittaa varautumista vakaviin turvallisuushkiin, kuten luonnonkatastrofit ja terrori-iskut. Kunnat eivät olleet varautuneet tämän kaltaisiin uhkiin vaan tavanomaisempien ja kuntien asukkaiden turvallisuutta realistisesti ja todennäköisesti uhkaaviin tekijöihin.
- Kunnissa tavoiteltiin tapaturmien ja onnettomuuksien vähentämistä ja ehkäisyä. Onnettomuuksien vähentämiseen liittyviä toimenpiteitä olivat pelastusuunnitelmien ja turvallisuuskansioden päivittäminen, hiekoitushiekan jakaminen yli 75-vuotiaille sekä erilaiset kehonhallintaa tukevat liikuntaryhmät, koulutukset ja Tapaturma -teemapäivä.

Turvallisuushkiin varautuminen

- Henkisen ja fyysisen turvattomuuden alaluokkaan kuului paljon tavoitteita koskien väkivallan, erityisesti lähisuhdeväkivallan, seksuaalisen häirinnän ja kiusaamisen ehkäisyä. Tavoitteena oli myös erilaisten häiriö- ja ongelmatilanteiden sekä rikosten ehkäisy
- Tavoitteisiin pyrittiin mm. turvaamalla MARAK-työryhmän toiminta, ottamalla uusia puuttumisen toimintamalleja käyttöön, järjestämällä henkilöstölle koulutusta mielenterveys-, päihde- ja väkivaltakysymyksistä. Häiriö- ja poikkeustilanteisiin sekä rikoksiin pyritään puuttumaan järjestämällä kameravalvontaa ja asennekasvatusta sekä tekemällä yhteistyötä poliisin kanssa.
- Turvallisuushkiin varauduttiin kunnissa myös turvallisuussuunnitelulla. Tarkoituksena oli turvallisuussuunnitelman laatiminen, säännöllinen päivittäminen sekä käsittely kunnanvaltuustossa tai –hallituksessa, hyvinvointisuunnitelmaan kirjattuja tavoitteita ja toimenpiteitä haluttiin toteuttaa tehokkaasti ja suunnitelmallisesti.

Kunnan osallisuutta edistävä työ

Paikallinen
yhteistyö

Vaikutusten
ennakkoarviointi

Toiminnnan
kehittäminen

Kuntalaiset osana yhteisöä ja yhteiskuntaa

Palvelut
kuntalaisten
tukena

Yhteisöllisyyden ja
yhteenkuuluvuu-
den lisääminen

Kuntalaisten
kuuleminen ja
huomioiminen

Kuntalaiset toimijoina

Kuntalaisten
aktivoiminen

Vaikuttamismah-
dollisuuksien
parantaminen

Kuntalaisten
osallistuminen

Kunnan osallisuutta edistävä työ

- Kunnan osallisuutta edistävä työ tarkoittaa tässä erityisesti suunnittelua ja kehittämistä, jota kunnat tekevät edistääkseen kuntalaisten osallisuutta. Osallisuutta edistävä työ pitää sisällään päätöksenteon suunnittelun ja vaikutusten ennakkoarvioinnin, toiminnan kehittämisen ja kunnan sisällä tapahtuvan sekä kunnan ja ulkopuolisten toimijoiden välisen yhteistyön.
- Yhteistyötä oli tarkoitus lisätä ja kehittää kunnan sisällä eri toimijoiden välillä sekä kunnan ulkopuolisten toimijoiden kanssa kuntalaisten hyvinvoinnin ja osallisuuden edistämiseksi.
- Säännöllisiä yhteisiä tapaamisia sekä kehittämisfoorumeita, mm. järjestöjen, 3. sektorin, eri valtuustojen ja neuvostojen sekä kunnan kesken. Kunnan sisällä yhteistyötä haluttiin tiivistää kaikkien palvelualueiden kesken, kuten kyläyhdistysten toimintaan osallistuminen, avustukset.

Kunnan osallisuutta edistävä työ

- Osana osallisuuden edistämistä kunnat suunnittelivat tekevänsä vaikutusten ennakkoarviointia.
- Toimenpiteiden tarkoitus oli varmistaa ennakkoarvioinnin laadukas ja oikea toteutuminen sekä tukea päättäjiä arvioinnin tekemisessä, ennakkovaikutusten arvioinnin kriteerien täsmentäminen, valmistelijoiden koulutus ja tukeminen, ennakkoarvioinnin vakiintuminen.
- Toiminnan kehittäminen oli iso alaluokka, joka piti sisällään tavoitteita liittyen kuntien toiminnan, kuten erilaisten toimintamallien ja kyselyjen, kehittämiseen sekä palveluiden kehittämiseen laajemmassa mittakaavassa, kuten kuntalaisten osallistumisen vahvistaminen palveluissa sekä niiden kehittämisessä ja suunnittelussa.
- Toimenpiteissä pyrittiin lisäämään kuntalaisten osallisuutta mm. kehittämällä palveluita osallistavammiksi, kyselyiden ja palautejärjestelmien kehittäminen, hankkeet ja toimintamallit.
- Työllisyyden edistäminen, myös maahanmuuttajat ja lapset & nuoret huomioitu kohderyhminä

Kuntalaiset osana yhteisöä ja yhteiskuntaa

- Osallisuuden kokemuksessa keskeistä on tunne siitä, että on osa jotakin ryhmää tai yhteisöä ja tulee kuulluksi ja huomioduksi. Pääluokkaan kuuluu yhteisöllisyyden ja yhteenkuuluvuuden lisääminen, kuntalaisten kuuleminen ja huomioiminen sekä palvelut kuntalaisten tukena alaluokat.
- Pääluokkaan kuuluu siis tavoitteita ja toimenpiteitä, joiden pyrkimyksenä on ehkäistä kuntalaisten syrjäytymistä ja tukea heidän osallisuutta ja yhdenvertaisuutta osana yhteisöä ja yhteiskuntaa riittävillä palveluilla sekä ottaa kuntalaiset huomioon kuulemalla heidän mielipiteitään esimerkiksi päätöksenteossa.
- Palvelut kuntalaisten tukena alaluokan tavoitteet oli sisällöltään melko yleisellä tasolla olevia. Tavoitteissa oli huomioitu eri kohderyhmät. Tavoitteita oli kohdistettu lapsien ja nuorien, iäkkäiden, maahanmuuttajien, työttömien ja vammaisten osallisuuden edistämiseksi. Toimenpiteet liittyivät kuntalaisten tukemiseen erilaisten palveluiden ja tukitoimien avulla, kuten vertaistoiminta, vapaa-ajan toiminta, asumisen tuki.

Kuntalaiset osana yhteisöä ja yhteiskuntaa

- Yhteisöllisyyden ja yhteenkuuluvuuden lisäämiseen liittyvissä toimenpiteissä korostuivat ennaltaehkäisevät tukitoimet ja varhainen puuttuminen.
- Syrjäytymisen tai syrjinnän vaarassa olevien ihmisten tarpeet haluttiin huomioida päätöksenteossa ja kohdistaa tarvittavat tukitoimet riittävän varhain ja luomalla esimerkiksi välittämisen tai varhaisen tuen malli. Lasten ja nuorten syrjäytymisen ehkäisy korostui.
- Kunnilla oli tavoitteita liittyen kuntalaisten kuulemiseen ja huomioimiseen.
- Toimenpiteitä oli mm. kuulemistilaisuuden järjestäminen, kuntalaisten mielipiteiden vieminen eteenpäin, tiedon kerääminen systemaattisesti esim. kuntalaiskyselyillä. Toimenpiteitä oli myös koskien kuntalaisten tiedottamista, valmisteilla olevia asioita haluttiin esittää kuntalaisten kuultavaksi.

Kuntalaiset toimijoina

- Kuntalaiset toimijana pääluokassa on tavoitteita ja toimenpiteitä, joissa kuntalaiset ovat aktiivisesti itse mukana ja osallistuvat kunnan asioihin ja päätöksentekoon.
- Kuntalaisia pyrittiin aktivoimaan osallistumaan esimerkiksi järjestötoimintaan ja eri vaikuttajaryhmiin, kuten nuorisovaltuusto, oppilaskunnat, lapsiparlamentit. Lasten ja nuorten aktivoiminen korostui tuloksissa.
- Järjestöjen eri vaikuttajaryhmien haluttiin toimivan aktiivisesti kunnassa, olevan edustettuina lautakunnissa sekä osallistuvan kunnan asioihin, päätöksentekoon.
- Vaikuttamismahdollisuuksien parantamisen tavoitteita oli mm. mahdollisuus vaikuttaa omaan elämänkulkuun, vanhusneuvoston roolin vahvistaminen ja lasten ja hänen huoltajien osallisuuden toteutuminen arjessa.
- Toimenpiteinä oli erilaisten vaikuttamismahdollisuuksien järjestäminen kuntalaisille, kuten foorumit, aloitejärjestelmät, asiakasraadit ja neuvostot. Lisäksi lähidemokratian toteutuminen ja sähköisten vaikuttamisen kanavien kehittäminen. Toimenpiteitä oli kohdistettu eri kohderyhmille.

Kuntalaiset toimijoina

- Kuntalaisten osallistuminen tarkoitti osallistumista päätöksentekoon, kuten omaa elinympäristöä koskevien asioiden päättämiseen ja palveluiden kehittämiseen. Tavoitteissa korostui kohderyhmänä lapset, nuoret ja heidän huoltajat.
- Kunnilla oli toimenpiteitä liittyen kuntalaisten osallistumiseen eri ympäristöissä sekä eri tasoilla tapahtuvaa osallistumista.
- Kuntalaisten haluttiin osallistuvan valmistelu- ja päätöksentekoprosessiin, elin- ja kulttuuriympäristön toimintaan ja palveluiden kehittämiseen. Kuntalaisten haluttiin ottavan enemmän vastuuta omasta terveydestään tarjoamalla riittävästi tietoa päätöksen teon tueksi. Vanhempien haluttiin osallistuvan vahvemmin varhaiskasvatuksen ja koulun toimintaan, kuten vanhempainiltoihin, vanhempaintoimikuntiin ja lapsien osallistuvan työryhmiin.

Resurssit & arviointimittarit

- Poikkihallinnollinen yhteistyö näkyi resursseissa. Kunnilla oli yhteen tavoitteeseen monta eri resurssia, yhteistyö mainittu.
- Resurssina saattoi olla kunnan eri palvelualueita (hyvinvointipalvelut, perhepalvelut, tekninen toimi) tai sitten tarkemmin yksittäisiä työntekijöitä (päihdekoordinaattori, kotihoidon työntekijät)
- Resursseissa oli huomiotu vastuutaho, työpanos. Joissakin kunnissa myös rahalliset resurssit, mistä saadaan rahoitus suunniteltujen toimenpiteiden toteuttamiseen.
- Arviointi tapahtui TEA-viisareiden, tilastojen, kyselyiden, kuvailun, toimenpiteiden toteutumisen seurannan avulla.
- Mittarit eivät olleet yleisesti käytössä olevia, virallisia mittareita, kuka vastaa arvioinnista/seurannasta? vaikutusten arviointi?